

Contemporary Approaches and Museum Educator within the Context of New Museology

Ceren KARADENİZ*, Ayşe OKVURAN**, Müge ARTAR***,
Ayşe ÇAKIR İLHAN****

ABSTRACT. New museological approach of 21st century has brought forward the concept of democratic museum with a progressive perspective and it has also added the functions of new museums into literature within the Code of Ethics of International Council of Museums (ICOM). Social functions of museums have stepped forward and have been renewed with the concepts such as social inclusion, democratization, participation, egalitarian museum and brave museum. Based on the social functions of museums, in order to form and improve the contemporary understanding, the preparation of museum staff as professionals in the new age is significant through the new approaches in museum education. This study stresses the methods of contemporary museum education and discusses the changing roles of museum educators.

Keywords: Museum, contemporary museum, museology, museum education, museum educator.

* Res. Assist. PhD. Ankara University Faculty of Fine Arts Department of Museology, e-mail: ckaradeniz@ankara.edu.tr

** Assoc. Prof. Ankara University Faculty of Educational Sciences Department of Fine Arts Education, e-mail: okvuran@education.ankara.edu.tr

*** Prof. Dr. Ankara University Faculty of Educational Sciences Department of Psychological Services in Education, e-mail: mgeartar@gmail.com

**** Prof. Dr. Ankara University Faculty of Fine Arts Department of Museology, e-mail: ilhan@ankara.edu.tr

SUMMARY

Purpose and significance: New museological approach of 21st century has brought forward the concept of democratic museum with a progressive perspective in museology. Museums, with the renovated roles including social functions and one step ahead from the others, are mentioned as the concept of participatory, democratic, inclusive, equalitarian and brave. Thus, it is quite significant to improve the museum professionals' efficiency and to monitor the contemporary approaches and practices within the context of new museology. The aim of this study is to discuss the samples of contemporary practices and diverse responsibilities of the museum educators depending on the agenda of the social function of museums. Different educational approaches in diverse museums within the strategie of audience development and the samples in the changing roles of museum educator are also studied.

Method: In this study document analysis and descriptive analysis of qualitative research methods are used. Data was gathered using documents about contemporary museology, interviews with the museum professionals and received from the museums's practices.

Discussion and Conclusions: Museum collections are not accepted as the fundamental purpose of the museums anymore. Museums have leaned to examine the audience's details as the collections were concerned the fundamental tools of the museums. Museums play more effective roles in their obligations of audience development. The social functions of the museums in Turkey are diverse within the scope of education.

Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi

Ceren KARADENİZ*, Ayşe OKVURAN**, Müge ARTAR***
Ayşe ÇAKIR İLHAN****

ÖZ. 21. yüzyılın yeni müzecilik anlayışı, ilerlemeci yaklaşım ve demokratik müze kavramlarını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla toplumsal işlevleri diğer işlevlerinin bir adım önüne geçen çağdaş müzeler çeşitlenen rolleriyle sosyal içeren, demokratik, katılımcı, eşitlikçi ve cesur gibi kavramlarla adlandırılmakta ve Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) Etik Kodlarında yeni sıfatlarıyla yer almaktadır. Bu bağlamda çağdaş müzecilik ya da yeni müze bilim kavramlarına profesyonel çerçevede yaklaşmak, bu kavramları teorik ve uygulamalı olarak izlemek ve müze çalışanlarını bu kavramları karşılayacak yeterlikte hazırlamak önem kazanmaktadır. Bu çalışmada müzelerin toplumsal işlevlerine bağlı olarak gündeme gelen "eğitim" işlevine yönelik çağdaş uygulamaları belirlemek ve müze eğitimcilerinin çeşitlenen görev ve sorumluluklarını örneklerle tartışmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Müze, çağdaş müze, müzecilik, müze eğitimi, müze eğitimcisi.

* Araş. Gör. Dr. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, e-posta:ckaradeniz@ankara.edu.tr

** Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, e-posta:okvuran@education.ankara.edu.tr

*** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, e-posta:mgeartar@gmail.com

**** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, e-posta:ilhan@ankara.edu.tr

GİRİŞ

Çağdaş müze

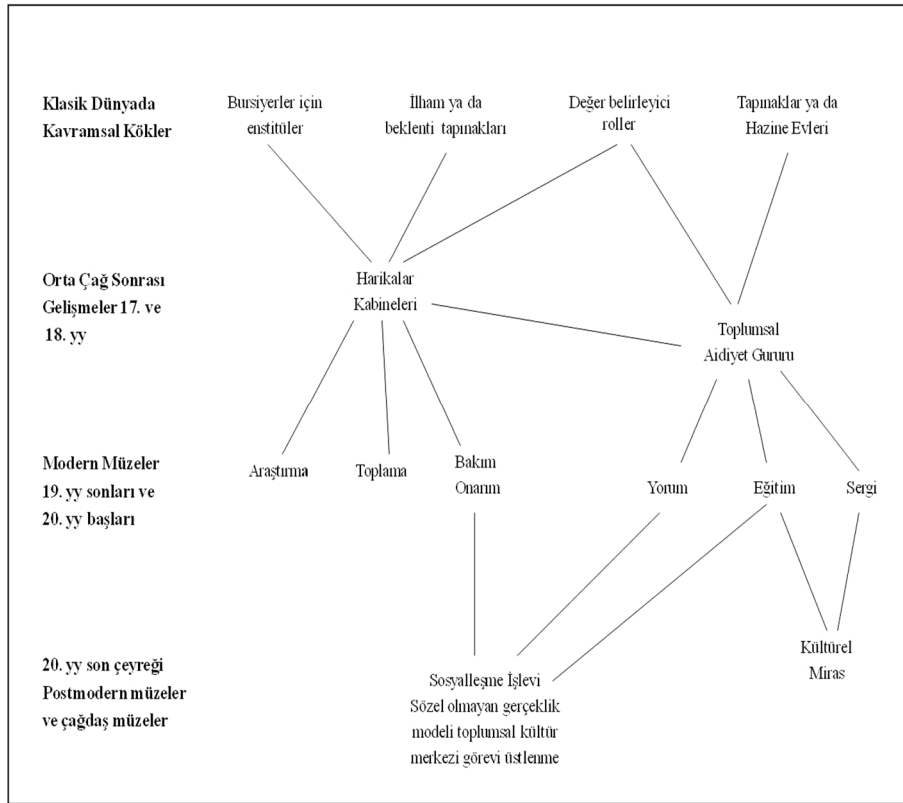
Çağdaş müze kavramının temellerini atacak gelişmeler 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşanmıştır. Müzebilim 1960'lara kadar *nesne temelli* bir disiplin olarak varlığını sürdürse de farklı disiplinlerden de beslenmiştir. 1960'lar yeni müzebilim modellerinin ve uygulamalarının ortaya çıktığı devrim niteliğinde bir dönemdir. Müzebilimin müze yönetimi, restorasyon - konservasyon, sergi tasarımı, eğitim, ziyaretçi ilişkileri, araştırma, arşivleme ve iletişim gibi alt alanlara ayrılması müzebilim alanında yaşanan ikinci devrim olarak kabul edilmektedir (Mensch, 2004:5). Müzebilimde gerçekleşen üçüncü devrim ise, müzelerin toplumsal işlevlerine yapılan vurgudur. Bu bağlamda müzelerde değişen yönetim anlayışı ve müze profesyonelliğinin yeniden tanımlanması müzebilimde meydana gelen çağdaş yeniliklerdir. Müzelerin toplumsal işlevi kapsamında artık müze ile izleyici arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve yönetilmesi süreci daha önce hiç olmadığı kadar önemlidir ve izleyici "yapan kişi" olarak öne çıkmaktadır.

Reeve ve Woollard (2006:15), 21. yüzyılda müzenin işlevlerinde meydana gelen çeşitlilikle birlikte sosyal katılımı güçlendiren bu kurumları ziyaret eden kişileri betimleyen birçok kavramın oluştuğunu vurgular. Bu kavramlar arasında "ziyaretçi, izleyici, dinleyici, tüketicisi, kitle, ortaklar, katılımcı, kullanıcı, seyirci ve müşteri" yer almaktadır. Hudson ve Ritchie (2006)'ye göre, müzelerin işlevlerindeki bu değişimi hızlandıran temel etkenler şunlardır:

1. İnsanların sosyal yaşama ilişkin beklentilerinin artması.
2. Batılı ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelirin artması.
3. Müzede çalışan uzmanların iş tanımlarında değişikliklerin meydana gelmesi.
4. Bağımsız müze sayısında artış yaşanması.

Hatton'a göre (2008), müzelerin işlevlerinde toplumun lehine yaşanan değişim bugün deneyimlenen düzeye gelene kadar Avrupa'nın klasik çağında biçimlenmeye başlamıştır. Klasik dünyanın tapınak ya da hazine odaları olarak kabul edilen müzelerin sosyal işlevlerindeki değişim postmodernizmin de etkisiyle izleyicinin lehine sonuçlanmıştır (Bkz. Çizim 1). İzleyicinin lehine sonuçlanan yeni müzecilik anlayışı onları genel halk statüsünden çıkararak her yaşta ziyaretçiyi müze sürecinde "aktif katılımcı" olarak algılayan ve farklılık gösteren ziyaretçi ihtiyaçlarına ve ilgilerine vurgu yaparak kapsayıcı müze ortamı ve olanakları oluşturmaya odaklanan çağdaş eğitim yaklaşımı ile bütünleşmiştir. Dolayısıyla çağdaş müzecilik anlayışında

izleyicinin yani yapan kişinin “deneyimi” diğer bir ifadeyle müzedeki “süreç” önem kazanmaktadır. Müzedeki süreç müze izleyicilerinin bildiklerinden ve deneyimlerinden yola çıkarak müzedeki serginin aktif bir parçası ve katılımcısı haline gelmelerini sağlayacak ziyaretçi odaklı bir yaşıntıdır.

Çizim 1. Müzelerin Sosyal İşlevlerindeki Değişim (Hatton, 2008)

Falk'a (1999:28) göre deneyim ve bilgi merkezi olarak kabul edilen çağdaş müzelerde deneyimi etkileyen üç bağlam vardır: “fiziksel bağlam, kişisel bağlam ve sosyokültürel bağlam”. *Fiziksel bağlam*, müze izleyicisini etkileyen ışık, ısı, sergi düzenlemesi, nesne etiketleri, bilgilendirme panoları, binanın estetik özellikleri, müze ziyaretinden sonra gerçekleştirilen tamamlayıcı çalışma vb. tüm fiziksel birimleri kapsamaktadır. *Kişisel bağlam*, müzeyi ziyaret eden her ziyaretçinin biricik olduğunun kabul edilmesiyle birlikte çeşitli malzemeleri kullanmasını gerektiren, deneyime dayanan

etkinlikler hazırlama ve izleyicinin aktif katılımıyla deneyimlenmesi sürecini kapsamaktadır. Her insanın kendine özgü bir bakış açısı ve gündemi vardır. Aynı zamanda izleyiciyi müzeye çeken bu faktörler arasında mekân, eğitim, yaşam süresi, sosyal olaylar ve eğlence de yer almaktadır. *Sosyal bağlam* ise, insanların deneyimlerini doğrudan etkileyen bir özelliğe sahiptir ve müze izleyicilerinin birbirleriyle ve müze personeliyle girdikleri diyaloglarda kendini göstermektedir. Müzenin izleyici açısından fiziksel, kişisel ve sosyo-kültürel bağlamı bir arada bulunduran izleyici odaklı bir kurum haline gelebilmesi için eğitim işlevini öne çıkarması gerekmektedir.

Müze Eğitimi

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) etik kodları içinde müzenin bir eğitim, araştırma ve kültür merkezi olduğunu vurgular. Etik kodlara göre, günümüzde müzeler öncelikli işlevlerini koruyarak, kültürel ve doğal mirası koruyan, inceleyen ve tanıtan kurumlardır, ancak koleksiyonlarını toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetine sunmalıdırlar. Müze "bilgi" demektir ancak aynı zamanda bilgiyi yerleştirecek, geçerli kılacak, geliştirecek ve sürdürecektir (Lord, 2007). Müze bu işlevi gerçekleştirirken toplumdaki diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği sağlamalı ve koleksiyonlarını bu doğrultuda kullanıma sunmalıdır. Dolayısıyla 21. yüzyıl itibarıyla toplumsal gelişmeleri ve değişimleri müze izleyicisinin ilgisini çekecek çeşitli yollarla aktarması gereken müzeler bunu gerçekleştirmek üzere çok yönlü ve çağdaş eğitim merkezleri haline gelmelidir.

Müze eğitimi bilindiği üzere 21. yüzyılın başından itibaren müzelerin önceliğidir. İlk kez sistematik biçimde Greenhill (1999, 2007) tarafından tanımlanan müze eğitimi, müzenin koleksiyonları ile ziyaretçilerin ilgileri arasında ilişki kurulan, yaşam boyu, aktif, canlı, katılımcı ve yenilikçi bir süreç olarak değerlendirilmiştir. Talboys (2006) bu tanımları biraz daha genişleterek müze eğitiminin, müzelerin koleksiyonlarını kullanarak merak, ilgi ve heyecan uyandıracak ziyaretçi merkezli eğitim programları hazırlama, toplumun ihtiyaç ve taleplerinden yola çıkarak etkinlikler uygulama süreci olduğunu belirtmiştir. Uluslararası Müzecilik Komitesi'ne göre ise, müze eğitimi, izleyicinin gelişimini sağlamak amacıyla çeşitli değer, kavram ve bilgilerden yola çıkarak ve pedagojik yöntemler kullanarak geliştirilen bir kültürlenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu kültürlenme süreci aynı zamanda etkili bir "okul dışı eğitim" örneğidir (ICOFOM, 2010).

İzleyiciyi merkez alan bu yeni eğitim ve öğrenme yaklaşımında öncelikli amaç geleneksel müze ziyareti kapsamındaki müze koleksiyonunu incelemek ya da müzede herhangi bir uzmanlık konusunu çalışmak değil, müzede

öğrenmeyi eğlenceli hale getirerek duyuşal ve etkili bir sinerjik süreç oluşturmaktadır Nuzzaci (2006:65). Ambrose ve Paine (2006:5) ve Torch (2010) müze eğitimi, müzenin amaçlarını, vizyonunu ve izleyiciye ilişkin hedeflerini, müze nesnelerrinin mevcut durumuna göre ve izleyicilerin beceri ve yetenekleri bağlamında planlaması olarak kabul etmektedirler. Bu bağlamda müze eğitimi izleyicinin kültürel ve sosyal boyutta etkili bir öğrenme süreci olduğu ve müzenin verdiği hem açık hem de örtük mesajların izleyiciye sergi ve etkinlikler yoluyla aktarıldığı dinamik bir süreçtir.

Torch (2010:5-6), çağdaş müzelerin kültürlerarası etkileşimin gerçekteştiği laboratuvarlar ve oyun alanları olduğunu vurgularken, bu eğitiminin katılımcıya sentez yapma, esinlenme ve özdeşim kurma becerisi kazandırdığını; ona yeni fikirler, görüşler ve yeni teknolojiler konusunda ayrıntılı bilgi sağladığını önemle vurgular. Dolayısıyla müze eğitimi günümüzde, çağdaş müzelerin izleyici çekme çabalarını en etkili biçimde sergiledikleri önemli bir rekabet alanı olarak kabul edilmektedir (Ambrose & Paine, 2006:5) ve bu alan müzeler için izleyici geliştirme ve toplumsal işlevleri yerine getirme süreçlerinde en önemi basamaktır. Halka ulaşmanın önemini kavrayan çağdaş müzecilik anlayışı müze eğitiminin ulaştırıcı ve birleştirici gücünü kullanarak ziyaretçi merkezli müzecilik anlayışını yerleştirebilmek için aşağıdaki çalışmalara odaklanmaktadır:

1. Görsel kültürün kullanımı
2. Aile katılımına odaklanma
3. Birlikte oluşturma (işbirliği/ katılım)
4. Öğrenme amacına hizmet eden galerilerin oluşturulması
5. Dokun-yap-keşfet etkinlikleri (nesne etkileşimi)
6. Sanal ve dijital tasarımların kullanılması
7. Bilim, keşif ve teknoloji merkezleri ile çocuk müzeleri

Görsel Kültürün Kullanımı

Görsel kültür, çeşitli kültür öğeleriyle görüntüler yoluyla iletişim kurarak kültür alanına açılan kapıdır. Kültürün belirli bir parçası olan görsel kültür; felsefe, sosyoloji, antropoloji ve sanat çalışmaları alanlarındaki araştırmaların bağdaşımı olan disiplinlerarası bir terimdir. Görsel kültür geçmişte ve günümüzde gördüğümüz, zihnimizde, imgelememizde canlandırabildiğimiz her şeyi kapsamaktadır. Greenhill'e (2000) göre, müzelerin eğitim işlevine bakıldığında öncelikle müze sergilerinin anlattıkları, ikinci olarak bu anlatımlarla iletişim kurmak için kullanılan yöntemler yoluyla yapılandırıldığı görülmektedir.

Müzeler günümüzde yaşamlarına devam etmek için koleksiyonlarına değişmez bir anlayışla bakmaktan vazgeçmekte, sergileme ve sunumun çoğu zaman nesneden bile önemli olduğunu iddia etmektedir. Klasik müzenin durağan ortam algısından, yeni sunum ve anlatım yöntemlerinin kullanıldığı ve kültür ünitesi olarak yeniden kurgulanan çağdaş müzecilik anlayışının benimsenmesi etkilerini müze eğitiminde de göstermektedir. Müze eğitimi, ziyaretçilerine kendi yorumlama stratejilerini ve dağarcıklarını harekete geçiren bir görsel öğrenme ortamı sunar (Greenhill, 2000). Dolayısıyla görsel kültür unsurlarını müze koleksiyonunu anlatmak amacıyla yönelik kullanmak çağdaş müzenin öncelikleri arasındadır. Koleksiyonu anlatmak sürecinde Artar'ın (2010) da vurguladığı gibi ziyaretçilerin sergi bileşenlerini anlamlandırması için geçerli öğeler üzerine yoğunlaşmak gerekmektedir. Müzede eğitsel düzenlemelerde izleyicinin ne göreceği, nasıl yön belirleyeceği, neye odaklanması gerektiği ve dikkat çekici olmanın neden önemli olduğu görsel kültür unsurları kullanılarak vurgulanmalıdır. Bu bağlamda müze sergilerinde aynı zamanda teknolojik deneyimlerin ve görüşlerin paylaşılması da amaçlanarak bilgisayar ekranları, hologram (dijital karşılayıcı), sanal gezi, etkivizyon, üç boyutlu tarama, simülasyon, üç boyutlu modelleme ve dijital uygulamalar gibi görsel kültür unsuru eğitsel yardımcı materyaller yer almaktadır.

Resim 1 ve 2. Anadolu Medeniyetleri Müzesi İnadık Vazosu Etkileşimli (interaktif) Ekran.

Resim 3 (sol). MUCEM (Akdeniz Medeniyetleri Müzesi) Kudüs Etkileşimli Görsel Sunum

Resim 4 (sağ). MUCEM’de Akdeniz’de Tarım Temalı Etkileşimli Sergi. (Fotoğraflar: Ceren Karadeniz)

Müzedede Aile Eğitimi ve Aile Katılımına Odaklanma

Müze eğitimi kapsamında sıkça ele alınan konulardan biri de çağdaş müzenin özel vurgusu olan “müzedede aile eğitimi”dir. Günümüzde Batı ülkelerinde aileler eğlenmek, öğrenmek ve sosyalleşmek için müzeye gitmektedirler (Falk, Moussouri ve Coulson,1998; Falk ve Dierking,1997). Müzedede aile etkinliklerinde ana amaç aile bireylerinin aidiyet, sahiplenme, hoşgörü ve katılım duygusunu geliştirerek, müzeye duyulan ilgiyi artırmaktır. Diğer bir amaç ise Clive’ın da (1991:8) vurguladığı gibi eğitimin aile üyelerini doğrudan etkilemesini sağlayarak müzenin şu işlevlerini yerine getirmesi için uygun koşulları oluşturmaktır: eğlence, eğitim, etkinlik, eşit fırsat, diyalog,

tasarım, tartışma, şaşırtma, anlayış, eleştiri, katılım, çeşitlilik, çağdaş sanat, sanat eleştirisi, çokkültürlülük, ulaşılabilirlik, öğrenme, tanıtım, yorum, sunum ve toplum hizmeti. Dolayısıyla müze aileler için öncelikle bir arada eğlenceli vakit geçirmek ve eğitim amacıyla kullanılmaktadır.

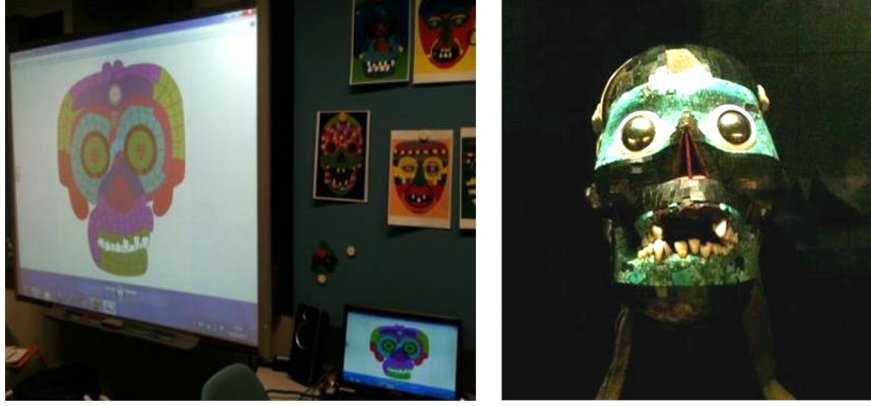
Çağdaş müzelerde aileler müzede hangi konulara yöneleceklerini seçme ve kendi yol haritalarını hazırlama konusunda özgürdür. Çağdaş müze aileler için rehber kitaplar ya da müze haritaları geliştirerek kendi müze ziyaretlerini kendilerinin yapılandırılmalarını olanaklı kılar. İstem durumunda ailelere müzeye gelmeden önce başlayabilecekleri yapılandırılmış ve yönlendirici bir müze programı (müze öncesi, müze ve müze sonrası süreçleri kapsayan) da sağlanabilir. Müzelerdeki aile etkinliklerinde genellikle çocukların rehberlik ettikleri görülse de, bu rol aile bireyleri arasında da dönüşümlü olarak da paylaşılmaktadır (Griffin, 2004:16; Gaskins,2007:8). Gaskins, müzelerde aile etkileşimini vurgulayan çalışmalarında, bu çalışmaların izleyicilerin kontrolünde ya da müzenin kontrolünde geliştiğini saptamıştır. Müze kontrolünde gelişen çalışmalarda serginin içeriğinin saptanması ve sergiyle bağlantılı program ve etkinlik geliştirme süreci, kültürel çeşitliliği temsil eden farklı altyapılardan müze personeli ile toplumun farklı kesimlerinden katılımcıları kapsamaktadır. İzleyici kontrolünde gerçekleştirilen çalışmalarda ise, ziyaretin altının çizilmesi için izleyicilerle etkileşime geçmek zorunludur. Dolayısıyla farklı gruplardan izleyicilerle çalışacak olan müzelerin her izleyicinin farklı kültürel birikime sahip olduğunun bilincinde olması, kültür ve etnoloji kuramları hakkında bilgilenmesi, müzede yapılabilecek hangi çalışmanın farklı grupları bir araya getirme potansiyelinin yüksek olduğunu saptaması gerekir (Gaskins, 2007:7).

British Müzesi ailelere konforlu kısa ve uzun süreli, nesne temelli, dokun – yap etkinliklerine olanak sağlayan, müzenin farklı mekânlarını kullandıran, sergileri farklı yaş grupları için heyecanlı ve ilgi çekici hale getiren materyalle destekleyen kuşaklararası öğrenmeyi etkili kılacak aile etkinlikleri hazırlamaktadır. Müzede aile etkinlikleri hakkında bilgi alınabilecek özel bir aile birimi bulunmaktadır ve birim müze danışma bölümündeki aile masasında hizmet vermektedir. Birim, aileler için bir rehber kitap hazırlayarak çocuklarla birlikte görülebilecek sadece ilgi çekici 12 müze nesnesini saptamıştır. Aileler farklı gezi planları bulunan bu rehberi kullanarak görsel ve yazılı bilgiler eşliğinde kendi müze gezilerini planlamaktadır. Müze ayrıca çocuklar için ve tüm aile bireyleri için ayrı multimedya rehberleri tasarlamıştır. Bu rehberler çocuklar ve ebeveynlerin bir arada eş zamanlı olarak öğrenebilecekleri içeriklere ve görsellere sahiptir. 10 farklı dilde tasarlanan rehberlerde müzenin 61 galerisinden toplam 200 nesneye ilişkin

görseller, videolar, basit video oyunları, etkileşimli haritalar, bilgi ve görevler ter almaktadır. Aileler için hafta içi belli gün ve saatlerde müze rehberleri turları Müzenin eğitim merkezi Samsung Dijital Keşif Merkezi'nde her hafta sonu dijital öğrenme atölyeleri (dijital çizim ve 3 boyutlu modelleme çalışmaları gibi) hazırlanmaktadır. Öte yandan müzenin sürekli ya da geçici sergilerle bağlantılı aile rehber kitapları da bulunmaktadır. Müzede sınırlı sayıda olmakla birlikte Antik Yunan, Mısır Uygarlığı, Roma Uygarlığı, Afrika Macerası, Muhteşem Meksika ve Arkeolog Olmak adlı etkinlik çantaları bulunmaktadır. Bu çantalar randevu sistemiyle aileler tarafından alınan ve 90 dakika boyunca farklı malzemelerle çocuklarla birlikte müze galerilerinde aile eğitimine olanak sağlayan paketler biçiminde tasarlanmıştır. Müze aileler için hazırlanan tüm etkinlik programlarını aylık bir e-gazete ile internet üzerinden düzenli olarak duyurmaktadır.

Resim 5 ve 6. Aile Rehberi ve Çocuklarla birlikte Görülebilecek 12 Nesne, British Müzesi.

Resim 7 ve 8. British Müzesi Samsung Dijital Öğrenme Merkezi, Tezcatlipoca ve Moctezuma etkinliği.

Birlikte Oluşturma (İşbirliği/ katılım)

Gurian'a (2006:71) göre müzeler yakın çevreleriyle işbirliği kuran, diğer kurumlarla sınırları kaldıran “*gerekli*” ve “*melez*” kuruluşlardır. Artık izleyiciler başkası tarafından yönlendirildikleri sergileri gezmek istememektedir. Çağdaş müze, izleyicinin müzeye girmesiyle birlikte ona bir amaç kazandıracak, aklındaki sorulara müze içinde yanıt bulmasını sağlayacak, yöneten değil izleyiciyi yönlendiren ve izleyiciyle birlikte müzeyi tasarlayan hale getirebilecek biçimde düzenlenmelidir. Çağdaş müzeler “anlam oluşturmak” adına izleyicilerin katılımına önem verirler. Katılım, müze içinde kültürel mirasın yaratıcılarının (dolaylı yollardan müze nesnesi aracılığıyla ya da doğrudan katılımı), müze uzmanlarının, diğer müze paydaşlarının öğrenme, eğlenme ve ilham kaynağı oluşturma sürecine katkılarını içermektedir. Müze dışından katılım ise, müze ziyaretçisi tarafından sergi ve gösterimlere katılım, eğitim etkinliklerine katılım, canlı sunumlar ve rehberli turlara katılım, müze yayınlarını takip etme ve müzenin bilgi servislerinden yararlanma faaliyetlerini kapsadığı gibi, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve üniversiteler gibi müze dışı kurum ve kuruluşlarla işbirliği geliştirme süreçlerini de içerir.

Sandell (2003:45) katılımı, müzecilik bağlamında “kabul” ya da “izleyici geliştirme” olarak tanımlamaktadır. Müze katılımının çıktıları arasında hoşgörü, toplumlararasılık ve saygı yer alır. Bireysel düzeyde katılım, kendini gerçekleştirme, güven ve yaratıcılık kaynağı olabilirken, toplumsal düzeyde sosyal yenilenme, sağlık, refah, sosyal yardım vb. alanlarda bireyler arası ve toplumsal işbirliğini artırır. Katılım ve işbirliğine ilişkin önemli bir örnek

İskoç Tarih Müzesi'nin üç sergisinde izlenmektedir. İlk sergi, *İskoç Krallığı* adıyla ziyaretçiyle buluşmuştur. İkinci sergi *İskoçya: Değişen Toplum*'dur. Sergi, insanlar, sınırlar ve devinimler temasına odaklanmaktadır. Üçüncü sergi *Bir Ulus: Beş Milyon Ses*'tir (Whitehead, Mason ve Eckersley, 2012). *İskoçya: Değişen Toplum sergisi*, bir toplumu şekillendiren tarihi ve politik olaylar bağlamında değişimi ele almaktadır. Bu değişimi ele alırken müze uzmanları ve tasarımcılar tarih kurumları, üniversiteler ve medya kuruluşlarıyla işbirliği kurmuşlardır. Sergide I. Dünya Savaşı'ndan günümüze İskoçya'nın yaşadığı politik, ekonomik ve sosyal olaylar, ülkenin tarihine damga vuran iç ve dış göçler, endüstrileşme, gündelik yaşam vb. bireysel hikâyeler, filmler, videolar, müzik ve şiir dinletileri aracılığıyla anlatılmaktadır. Sergi, "İskoçlar, Biz Kimiz?" sorusunun yazılı olduğu ve farklı yaş, cinsiyet ve ırktan insanın fotoğraflarının bir araya getirilerek oluşturulduğu bir kolaj ile tanıtılmaktadır. Tasarıma ilişkin kolaj fikri müze izleyicilerine aittir.

Resim 9. Bir Ulus Beş Milyon Ses Sergisi, İskoç Tarih Müzesi.

Öğrenme Amacına Hizmet Eden Galeriler ve Dokun – Yap Etkinlikleri

Türü ne olursa olsun müzelerde dokun-yap (hands-on) etkileşimine olanak sağlamak müzede öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve pekiştirmektedir. Bu yolla öğrenme ve eğlenme bir arada gerçekleşirken aynı zamanda koleksiyona ve temaya ilişkin konu nesne bağlamında öğretilebilir. Dokunmalı ve etkileşimli sergilerin bireylerin ya da grupların gerçek nesnelere ya da gerçek olguları fiziksel keşfetme yoluyla birlikte anlama girişimlerini cesaretlendiren açık eğitsel hedefleri vardır.

Resim 10 ve 11. Londra Docklands Müzesi, II. Dünya Savaşı temalı Eğitim Çalışması Nesnelere. (Fotoğraflar: Ceren Karadeniz)

Müzenin etkileşimli olabilmesi için ileri teknoloji kullanmasına gerek yoktur. Çeşitli duylara başvurma yoluyla çocuğun öğrenmeye kendiliğinden yönelmesine ve yetişkinlerin hem öğrenme hem de çocukların keşiflerini paylaşma isteklerine saygı gösterir. Dokun – yap sergilerine ve çocukların somut etkileşimler, keşfetme ve oyun aracılığıyla öğrenme gereksinimlerine gösterilen ilgi müzelerde öğrenme galerilerinin oluşturulmasını ve daha da gelişerek çocuk müzeleri ile bilim, teknoloji ve keşif merkezlerinin açılmasını sağlamıştır. Müzelerde tasarlanan öğrenme galerileri keşif merkezi, bilim merkezi, keşif odası, keşif galerisi, mikro galeri, çocukluk müzesi, planetaryum ve vivaryum gibi farklı isimlerle anılmıştır.

Resim 12 (sol). Ljubljana Kent Müzesi (Slovenya)'ndeki Mikro Galeride müze koleksiyonunun bilgisayarlar aracılığıyla ayrıntılı olarak incelenebildiği bir dijital öğrenme alanıdır.

Resim 13 (sağ). Geffrye Müzesi Keşif Galerisi. Galeride aynı zamanda eğitim atölyesi olarak kullanılmaktadır. (Fotoğraflar: Ceren Karadeniz)

Sanal ve dijital tasarımların kullanılması

Sanal müze, müze için *yer* kavramını tartışılır kılmaktadır. Sanal müze, değişik medya olanaklarından faydalanılarak hazırlanmış sayısal nesnelere ve bunlarla ilgili bilgileri içeren, ziyaretçi ile iletişimin kesintisiz olması ve çeşitli erişim şekillerini karşılamak için alışıldık iletişim yöntemlerinin ötesine geçen, dünya çapında erişimini olanaklı kılmak amacıyla fiziksel anlamda bir mekâna ihtiyaç duymayan müzedir (Schweibenz, 1998:8). Sanal müzenin çağdaş müzeler için tanıtım, iletişim ve eğitim işlevlerini yerine getiren çok önemli bir araç olduğu bilinmektedir. Sanal müze uygulamaları kullanan müzeler bu yolla izleyicilerini pasif olmaktan kurtarıp, daha demokratik bir çevrenin aktif paylaşımcıları ve katılımcıları olmak yolunda cesaretlendirirler.

Sanal (görsel) müzenin en önemli özelliği müze koleksiyonunun sayısallaştırılarak çevrimiçi ortamda müze izleyicilerine sunulması ve

izleyicilere kolay ulaşılır bir sanal dolaşım sağlamasıdır. Bazı ziyaretçi araştırmaları sanal müzenin sağladığı bilgiler ile daha başarılı müze deneyimleri yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle sanal müzelerin gerçek müze deneyimine yeni anlamlar kattığı görülmektedir. Günümüz teknolojik yenilikleriyle sanal müzeler sadece müze dışı erişimde kullanılmamaktadır. Müzeler oluşturuldukları kablosuz ağ teknolojileri ile müze içerisinde de sanal müze verilerini kullanarak ziyaretçilerine daha kapsamlı müze deneyimi yaşatmaktadır (Çolak, 2006). Sanal müzeyle birlikte etkivizyon sistemi kurulumları, canlı tablo uygulamaları, üç boyutlu bilgi sistemleri, hologramlar, dokunmatik ekranlar, dijital kitaplar, tematik simülasyonlar ve müze içi sanal atölyeler (sanal seramik ve heykel atölyeleri vb) gibi teknolojik unsurlar da izleyicilerine etkileşimli müze deneyimleri sunmakta ve müze eğitimi süreçlerinde sıkça kullanılmaktadır. British Müzesi, ABD Yahudi Soykırım'ı Anı Müzesi, Smithsonian Amerikan Sanatları Müzesi, Oxford Bilim Tarihi Müzesi ve Londra Bilim Müzesi gibi dünyaca ünlü müzelerin çevrim içi sergi seçenekleri ve görsel müze uygulamaları bulunmaktadır. Bu müzeler internet olanaklarını müzede açılacak yeni geçici sergiler, duyurular, eğitim materyallerinin temini, müze online satış mağazaları, reklam ve müze tanıtımı için etkin biçimde kullanmaktadır. British Müzesi, ABD Yahudi Soykırım'ı Anı Müzesi, Smithsonian Amerikan Sanatları Müzesi, Oxford Bilim Tarihi Müzesi ve Londra Bilim Müzesi gibi dünyaca ünlü müzelerin çevrim içi sergi seçenekleri ve görsel müze uygulamaları bulunmaktadır. Bu müzeler dışında "Paris Web Müzesi", "Google Sanat Projesi", IDEA Vakfı tarafından kurulan "WEB Sergileri", "Sınırları Olmayan Müze (MWNF: Museum with No Frontiers)", "Bilgisayar Tarihi Müzesi (Museum of Computer Science)", "Kanada Görsel Müzesi (Virtual Museum of Canada)" gibi koleksiyonunun büyük bölümünü çevrim içi ortamda sergileyen müzeler de bulunmaktadır.

Bilim, Keşif ve Teknoloji Merkezleri ile Çocuk Müzeleri

Çocuk Müzeleri ile Bilim, Teknoloji ve Keşif Merkezleri müzelerin işlevlerini eğitim ve toplumsal etkinlikler bağlamında ziyaretçi odaklı biçimde dönüştürmelerine neden olan etkileşimli ve yeni müzelerdir. 1899'da ilki Brooklyn'de kurulan bu müzeler 1925'e kadar ABD ile sınırlı kalmış olsa da 1970'den itibaren dünyada eğitim ve öğrenme kuramlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak hızla yayılmış geleneksel müzecilik anlayışını ortadan kaldırmıştır. Çocuk Müzeleri Birliği (ACM), çocuk müzesini şu şekilde tanımlamaktadır: "Çocuk müzesi yaratıcılığı, keşfetme içgüdüsünü ve merakı tetikleyen ve yaşam boyu öğrenme motivasyonunu artıran sergiler ve

müze programları hazırlayarak çocukların gereksinme ve ilgilerine seslenen kuruluşlardır (ACM, 2011). Bu müzeler eğitim işlevini önceleyerek çocuklara ve ailelerine oyun yoluyla öğrenmenin gerçekleştiği zengin fiziksel bir çevre sunarlar. Dimichino'ya (2004), çocuk müzelerinin kavramları somut biçimde sunduklarını, nesne temelli öğrenme etkinlikleri hazırladıklarını, dokun-yap etkinliklerine yer verdiklerini ve bu nedenle bilim ve teknoloji eğitimini amaçlayan etkileşimli bilim ve keşif merkezlerinin de açılmasına öncülük ettiklerini vurgulamaktadır.

Mayfield (2005), çocuk müzeleri ile bilimi keşif ve teknoloji merkezlerinin sürekli ve geçici sergilerin yanı sıra farklı yaş gruplarına yönelik atölye çalışmaları, kurslar, yaz ve kış kampları, aile günleri, doğum günü partileri, rehberli müze ve şehir turları, seminerler, bilim adamları ve sanatçılarla söyleşiler, müze – okul işbirliği programları, sosyal programlar, uzaktan öğrenme programları, seminerler, aile günleri, öğretmenlere yönelik etkinlikler ve öğrenme programları, okullar için eğitim materyalleri, akşamüstü etkinlikleri, müze gönüllülerine eğitim programları, halk günleri, belirli gün ve haftalarda özel etkinlikler, film ve belgesel gösterimleri, müze öncesi ve sonrası eğitim materyalleri, çevrimiçi koleksiyonlar, işitsel rehberli geziler, eğitim paketleri gibi çok çeşitli hizmetler de sunmaktadır. Öte yandan çocuk müzeleri, gezici müze etkinlikleriyle ya da taşınabilir planetaryumlarla uzak bölgelerdeki okullara hizmet götürmektedir. Bazı çocuk müzeleri ise, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak, çeşitli etüt programları, öğrenme güçlüğü çeken çocuklara özel öğretim programları, evsizler ya da dezavantajlı aileler ve çocukları için eğitim programları gibi sosyal sorumluluk programları hazırlamaktadır.

Bilim ve keşif merkezleri ile son yıllarda sayıca artan teknoloji merkezleri insan ile bilimi buluşturan kuruluşlardır. Bilim merkezleri, bilime toplum önünde bir duruş ve önem kazandırarak her yastan ve farklı sosyokültürel yapıdan insana soru sormayı, tartışmayı ve keşfetmeyi serbest kılan kurumlardır. Bir bilim merkezi ziyaretinde ziyaretçi uygulamalı ve canlı bir sergi ile yüz yüze gelmekte, örneğin bir makinenin dev manivela kolunu çevirmeye çalışmakta, su tankları arasında yol alabilmekte ve bir kaleydoskopun canlı renkleri ışığında yürüyebilmektedir. Yaşanan tüm bu deneyimler, ziyaretçinin dünyaya bir bilim adamının bakış açısı ile bakmasını sağlamakta, bilimsel düşünme biçiminin tohumlarını atmakta ve bilim ile teknolojiye karşı izleyicide ilgi oluşturmaktadır (ASTC, 2008).

Müze Eğitimcisinin Yenilenen Görev ve Sorumlulukları

Müze eğitimindeki yeni yaklaşımları izlemek müze eğitimcisine disiplinlerarası bir bakış geliştirmek sorumluluğunu yüklemiştir. Yeni müzeler istihdam edecekleri müze eğitimcisinden çok yönlü bir yaklaşımla bilim, sanat ve iletişim alanlarında çalışma yapma becerisini beklemektedirler. Clive'a (1991:3) göre müze ve galeri eğitimi, eğitimini sanat tarihi, güzel sanatlar, tarih, eğitim, sanat danışmanlığı ve yetişkin eğitimi gibi alanlarda tamamlamış farklı disiplinlerden çeşitli uzmanların gönülden benimsediği bir alandır. Bu alanda çalışanlar, eğitim uzmanı, galeri eğitim memuru, müze irtibat görevlisi, eğitim müdürü, toplum eğitimi organizatörü, tanıtım uzmanı, toplum hizmeti uzmanı, görsel sanatlar uzmanı, müze rehberi gibi isimlerle tanımlanmaktadır. Castle (2002:2) müze eğitimcilerinin tarih yorumcusu, müze rehberi, müze eğitmeni, eğitim koordinatörü, müze doçenti gibi farklı isimler aldıklarını belirtmektedir. Müze eğitimcisinin görev tanımı her iki yazara göre de, müze koleksiyonuna dayanan, okul işbirliğinde geliştirilen, eğitim amaçlı, yarı ya da tam yapılandırılmış programları yürütmektir. Dolayısıyla farklı disiplinlerde çok yönlü eğitim yaklaşımlarını benimsemek müze eğitimcisinin önceliği olarak belirtilmektedir.

Çağdaş müze ve galerilerin galeri eğitimi alanında çalışanlardan beklentileri artık müze ve galeri güncel sergileriyle bağlantılı eğitim programları ve eğitim malzemeleri hazırlamaktan öteye geçmektedir. Çağdaş müzecilik müze eğitimcisinin görev ve sorumluluklarını da çeşitlendirmektedir. Çağdaş müzelerdeki eğitim uzmanları, müze eğitimlerinde alanın uzmanlarıyla ve sanatçılarla birlikte çalışmaktadır. Bu eğitimciler izleyici gruplarına müze veya galeriyi tanıtan turlarda rehberlik etmekte, müze kataloglarının, haritaların, rehber kitap ya da broşürlerin hazırlanmasında diğer uzmanlara yardım etmekte ve sergilerin hazırlanmasında aktif rol oynamaktadır. Müze ve galerilerin tanıtım ve pazarlama süreçlerini de üstlenen eğitim uzmanları, her türlü sosyal ziyaretleri ve piyasa araştırmalarını da yürütmektedir. Müze ve galeriler için, müzede düzenlenen etkinlikler, gösteriler ve atölye çalışmaları için izleyici geliştirme görevi de çoğu müzede onlara verilmektedir.

Bonner'a (1985:289) göre, müze eğitiminin kapsamı müze uzmanları tarafından düzenlenen konferanslar, okullara eser ödünç verme hizmetleri, okullara ya da farklı müzelere ödünç sergi verme hizmetleri, okullardaki müze tanıtımları, müze içinde eğitim odalarının ya da atölyelerin kullanımı, bavul müze uygulamaları, gezici müze uygulamaları, müzede gerçekleştirilen stajlar ve eğitimler ile sınırlı tutulmamalıdır. Müze eğitimcisinin görev ve sorumlulukları çeşitlenirken artan sorunları da hatırlanılmalıdır. Talboys'a

(2011), göre son on yılda müze eğitimcileri iki benzer müze fenomeniyle sıkça karşılaşmaktadır: *Ziyaretçinin nesnelere etkileşim kuramaması ve müzeleri tekrar ziyaret eden izleyici sayısının düşüklüğü*. Bunlara okullarla yetersiz ilişkiler, öğretmenlerin ilgisizliği, eğitim yetkililerinin güveninin ve desteğinin olmaması, müzecilik sektöründeki tutuculuk ve müzenin fiziksel koşullarının yetersizliği gibi nedenler eklenebilir. Talboys bu sorunların büyümesinde müzelerin eğitimciden yoksun olmasının ya da müze eğitimcisinin görev ve sorumluluklarının çağın çok gerisinde kalmış olmasının payının büyük olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bu sorunlar bağlamında müze eğitimcisinin çeşitlenen görev ve sorumluluklarını şu şekilde yeniden ele almak gerekir: Müze uzmanları tarafından düzenlenen konferanslara katılım sağlamak, okullara eser ödünç verme hizmetlerinde aktif rol almak, okullardaki müze tanıtımlarına katılmak, müze içinde eğitim odalarının ya da atölyelerin aktif kullanımını sağlamak, bavul müze ve gezici müze uygulamalarını yürütmek, müzede gerçekleştirilen hizmet içi eğitimlerden sorumlu olmak, müze eğitim programlarını hazırlamak, müzenin eğitim materyalini hazırlamak, müze ile diğer kurumlar arasında işbirliği kurmak, çeşitli platformlarda müzenin tanıtımını yapmak, müzeye ilişkin izleyici araştırmalarını yürütmek, müze eğitime ilişkin istatistikleri belirlemek, ölçme ve değerlendirme çalışmaları yürütmek, müze eğitimi istatistiklerini raporlaştırmak, müze eğitimi birimine ilişkin burs ve stajları izlemek ve müze eğitimi içerikli ulusal ve uluslararası organizasyonlara katılarak hizmet içi eğitim sürecini geliştirmek.

Müze eğitimi 1990'ların başında ayrı bir uzmanlık ve eğitim gerektiren disiplinlerarası bir alan olarak kabul edilmiş ve pek çok ülkede üniversitelerde *müzecilik ve müze eğitimi* formasyonu veren programlar açılmıştır. Müze eğitiminde yaşanan bu gelişmeler sonrasında müzelerde de farklı yapılanmalar olmuştur. ABD'de 1807'de Boston Çağdaş Sanatlar Müzesi'nde erkek izleyiciler için bir okuma kulübü kurulması ve Boston Athaneum'da 1890-1920 yılları arasında müze gönüllü eğitimcileri tarafından bu etkinliklerin sürdürülmesi müze eğitimcisi eşliğindeki ilk planlı müze eğitimleri olarak kabul edilmiş ve sürdürülmüştür. Müze gönüllü eğitimliği uygulaması 1851-1933 yılları arasında Benjamin Ives Gilman ve bir grup gönüllü tarafından devam ettirilmiştir. 1892'de aynı müzede gönüllü çalışmalardan alınan ilhamla galeri rehberliği sistemi gündeme getirilmiştir. Aynı yıl Boston Güzel Sanatlar Müzesi Bülteninde "müze rehberi" terimi ilk kez kullanılmıştır (Kee – Kai, 2011:51). ABD'de müze eğitimi uzun yıllar gönüllü müze derneklerinin emekli sanat tarihi, arkeoloji ve tarih öğretmenlerinin özel seminerlerle yetiştirilmesiyle gerçekleştirilmiş,

1960’larda müzecilik yüksek lisans eğitimi görmüş müze eğitimcilerinin kadrolara alınmasıyla müzelerde eğitim bölümleri oluşturulmuştur. Başlangıçta bu bölümler sınırlı sayıda elemanın *müze doçenti* olarak adlandırılan gönüllülerle çalışmasıyla müze gezileri ve konferanslarla etkinliklerini sürdürmüş, müzelerin etkileşimli eğitime geçişleri 1980’lerden sonra yapılmaya başlamıştır (Atagök, 2005). İngiltere’de New Castle’daki Eğitim Fakültesi’nin, 1980’de ‘Müzelerin ve Müze Nesnelерinin Eğitim Aracı Olarak Kullanılması’ adıyla bir ders açmış olduğu dikkati çekmektedir. Diğer yandan, Londra Üniversitesi’ndeki Eğitim Enstitüsü, yüksek lisans düzeyindeki eğitim sertifikasına “*Müzeler, Galeriler, Okullar*” konulu bir seçmeli ders eklemiştir. Ayrıca Kuzey Worcestershire Koleji, “Eğitimde Müzeler” konulu bir yıllık hizmet içi diploma programı başlatmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki müzelerde, öğrenciler ve öğretmenlere yönelik eğitim programlarının, son derece aktif bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu müze etkinlikleri arasında, öğretmen ve öğretmen adayları için kurslar düzenlemek, kolej ve lise öğrencilerine her yıl atölye ve galerilerinde staj olanağı sunmak, okul öncesi grupları için aile ve çocuk atölyeleri sunmak gibi hizmetler bulunmaktadır (Abacı, 2005). Ayrıca Eğitim Fakültelerinin lisans programlarında da müze ile ilgili dersler dikkati çekmektedir.

Müze eğitimcisinin yeniden ele alınan görev ve sorumlulukları mesleğin gelişimini de göz önünde bulundurarak çok yönlü bir müze eğitimcisi yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Dünyada “*müzebilim*” ya da müzebilim ile bağlantılı 200’ün üzerinde lisansüstü eğitim programı bulunmaktadır. Bu programların büyük bölümü öncelikle kültür ve miras yönetimine odaklanırken, bir bölümü sanat ve galeri çalışmaları, sanat eğitimi, müze eğitimi ve müzecilik alanlarında öğrenci yetiştirmektedir. *Müzebilim* lisansüstü programlarında göze çarpan ilk özellik programların disiplinlerarası içeriklere sahip olmasıdır. Programlarda müzebilim (müzeoloji), sanat ve galeri çalışmaları, dijital miras, kültürel miras ve tanıtım, kültürel miras yönetimi, müze ve galerilerde ziyaretçi çalışmaları, sanat ve müze eğitimi, müzede teknoloji geliştirme ve müze felsefesi gibi dersler okutulmaktadır. ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada ve Hollanda gibi ülkelerde üniversitelerde müzebilim alanı kapsamına giren şu alanlar belirlenmiştir: Dijital miras çalışmaları, müze ve galerilerde ziyaretçi çalışmaları, müze eğitimi, müze ve küratörlük, müze ve sanat yönetimi, müze pazarlaması ve girişimcilik, müze antropolojisi, müze çalışmaları, sanat ve müze çalışmaları, sanat yönetimi, müze iletişimi, kültürel çalışmalar ve müze, koleksiyon ve sergileme, sanat tarihi ve müze çalışmaları, tarih yöneticiliği, disiplinlerarası müze çalışmaları, kültürel miras yönetimi, kültürel mirasın korunması, bakım

ve onarımı, sosyal bilimler ve müze çalışmaları, müze ve arşiv yönetimi, tarih ve müze çalışmaları, bilim müzeleri çalışmaları, kar amacı gütmeyen organizasyonlar, sergi planlama ve tasarım, kültürel miras yönetimi ve müze, müze uygulamaları, kültürel kaynak yönetimi ve bölge, kültür ve gelişme araştırmaları.

Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Çin, İsveç, İsviçre, Hollanda, İspanya ve Portekiz’de de müzebilim içerikli lisansüstü programlar yürütülmekte ve müzebilim enstitüleri bünyesinde ulusal ve uluslararası müzecilik projeleri yürütülmektedir. Avustralya ve Yeni Zelanda kültürel ve miras ve müze çalışmaları alanlarına yoğunlaşırken Hindistan ve İsveç müze eğitimcisi yetiştiren programlara ağırlık vermektedir. Çin, Hollanda ve Portekiz’deki programlar ise müzebilim disiplininin çağdaş yaklaşımlarına odaklanmaktadır. Türkiye’de müzecilik, müzebilim, müze eğitimi ve müze yönetimi alanlarında eğitim veren lisans ve lisansüstü programlar bulunmaktadır. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Programı (1989), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı Lisansüstü Programı (1997), Akdeniz Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzecilik Programı, İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı (2009), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Yüksek Lisans Programı ve Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümü Lisans ve Yüksek Lisans Programı (2014) başlıca programlardır. Programlarda müzecilik tarihi, sergi tasarımı, müze yönetimi ve pazarlaması, müze ve küratörlük, sanat tasarımı, somut ve somut olmayan kültürel miras, müze eğitimi, kültürel çalışmalar vb. içerikteki dersler okutulmaktadır.

Sonuç

Müze koleksiyonunun amaç olmaktan çıkıp ziyaretçi merkezli bir müzecilik yaklaşımı sergilemek için araç olarak kullanıldığı günümüzde müzeler, ziyaretçi kavramının ayrıntılarını incelemekte, ziyaretçiye ulaşacak yöntem ve teknikleri çeşitlendirmekte, çocukların, ailelerin, yaşlıların, engellilerin, ilgi gruplarının vb. ziyaretçi gruplarının müzede neler yaşadığını, neleri nasıl öğrendiğini araştırmakta ve araştırma sonuçlarını uygulamalarda kullanmaktadır. Türkiye’de 2000’den itibaren müzecilik alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü verilerine göre (2013), Türkiye’de Bakanlığa bağlı 192 müze bulunmaktadır. Özel müze sayısı ise 193’e ulaşmıştır. Bu devlet müzelerinin büyük bölümü yenilenmekte, dijital uygulamalarla ziyaretçilerini

karşılmaktadır. Üniversitelerde müzebilimin müzecilik, müze yönetimi, müze eğitimi vb. alt disiplinlerine ilişkin lisans ve lisansüstü öğretim programlarının açılması ve çeşitli fakültelerde müzecilik derslerinin işlenmesi önemli gelişmelerdir. Buna rağmen üniversite ile müze işbirliğinin istenen düzeye ulaşabildiği söylenemez. Öte yandan müzede ziyaretçi ile buluşan teknoloji unsurları, sanal müzecilik örnekleri, keşif odası vb. etkileşimli birimler Türkiye geneline henüz yaygınlaşmamıştır. Dolayısıyla Türkiye müzeciliği için önemli olan öncelikle bu gelişmeleri Türkiye geneline yaygınlaştırmak, bu alanlarda sürdürülebilirliği sağlayacak uzman personeli yetiştirmek ve müzelerin kendi yakın çevrelerinde pilot uygulamaları hayata geçirerek gerekli izleme çalışmaları sonucunda yaygın bir disiplinlerarası müze eğitimi politikası oluşturmaktır. Bu bağlamda üniversitelerle iş birliği yaparak kapsamlı ziyaretçi araştırmaları gerçekleştirmek müzelerimizi çağdaş müze standartlarına ulaştıracak içerik ve etkinliklerin uygulanmasını sağlayacak bulgular sunacak ve Türkiye'nin çağdaş müzecilik yol haritasını oluşturacaktır.

KAYNAKLAR

- Abacı, O. (1996). *Müze Eğitimi*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Ambrose, T., Paine C. (1993). *Museum basics*, (3rd Ed). London: Routledge.
- Artar, M. (2010). Müzede öğrenme. B. Onur (Ed.) *Müze Eğitimi Seminerleri (2): Mardin Müzeleri* (ss: 55-72). Mardin: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Mardin Valiliği Mardin Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü.
- Association of Children's Museums (ACM) (2009). Annual Report 2009. Çevrimiçi:<http://www.childrensmuseums.org/index.php/annual-report.html> adresinden 28.01.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Association of Science and Technology Centers (ASTC) (2008). History and mission. Çevrim içi: http://www.astc.org/sciencecenters/find_scicenter.htm?centers=yes&url_start_page=37 adresinden 10.11.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Atagök, T. (2003). Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar. B. Onur (Ed.) *Müze Eğitimi Semineri 1*, Akdeniz Bölgesi Müzeleri. Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Bonner, P., J. (1985). Museums in the classroom and classrooms in the museum. *Anthropology and Education Quarterly*, 16 (4), 288-293.
- Clive, S. (1991). Questions of gallery education. In Moira Vincentelli (Ed.), *Gallery Education and the New Art History* (pp. 3-8). UK: The Art Council of Great Britain.

- Çolak, C. (2006). Sanal Müzeler. Türkiye'de İnternet Konferansı (21-23 Aralık 2006). <http://inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/> adresinden 25.08.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Diminicho, E. (2004). *Europens Children's Museum: A Quest for Identity*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Università Commerciale Luigi Bocconi, Milano, İtalya.
- Falk, J., Moussouri, T. & Coulson, D. (1998). The effect of visitor's agendas on museum learning. *Curator*, 41 (2), 107 -120.
- Falk, J., H.(1999). Museums as institutions for personal learning. *Daedalus*, 128(3), 259.
- Falk, J.; Moussouri, T. & Coulson, D. (1998). The effect of visitor's agendas on museum learning. *Curator*, 41 (2), 107 -120.
- Falk, J., H., Dierking, L.,D. (1997). School field trips: Assessing their long-term impact. *Curator*, 40 (3), 11-18.
- Gaskins, S. (2007). Cultural play and learning in children's museums. *Hand to hand*, 22 (4), 7-8. USA: American Association of Museums.
- Greenhill, H., E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*, (Çev.Meltem Öрге Evren, Emine Gül Kapçı), Prof. Dr. Bekir Onur, (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:4.
- Greenhill, H., E. (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*. New York: Routledge.
- Greenhill, H., E. (2007). *Museums and education. purpose, pedagogy, performance*. London: Routledge.
- Griffin, J. (2004). Research on students and museums: looking more closely at the students in school groups. *Science Education*, 88 (1), 59-70. UK: John Wiley & Sons, Inc.
- Gurian, H. E. (2006). *Civilizing the museum: the collected writings of elaine heumann gurian*. New York: Routledge.
- Hatton, A. (2008, June). *The development of museums social-purpose*. Paper presented at Baltic museology school: the museum's social purpose, Palmse, Estonia.
- Hudson, S., & Ritchie, R., J. (2006). Promotoing destinations via film tourism: An empirical identification of supporting marketing initiatives. *Journal of Travel Issues*, 44(4), 387-396.
- ICOFOM (2010). *Key concepts of museology (Museologie Anglais)*, ICOFOM. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf adresinden 12.11.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Kai-Kee, E. (2011). Sanat müzesinde eğitimin kısa bir tarihi. E. Kai-Kee; R. Burnham (Ed.) *Müze dersleri: yorum ve deneyim* (ss. 51-108). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Lord, B. (2007). What is museum-based learning?. In Barry Lord (Ed.), *The manuel of museum learning* (p.13-19). New York: AltaMira Press.

- Mayfield, I., M. (2005). Children's Museums: purposes, practices and play? *Early Child and Development Care*, 175 (2), 179-192.
- Mensch, P. (2004). Museology and management: enemies or friends? Current tendencies in theoretical museology and museum management. In *Europe in museum management in the 21st century* (p.3-19). Tokyo: Museum Management Academy.
- Nuzzaci, A. (2006). General education and museum education: Between singularity and plurality. *Revista complutense de education*, 17 (1), 65-75.
- Reeve, J., Woollard, V. (2006). Influences on museum practice. In C. Lang ve J. Reeve, (Eds.), *the Responsive Museum* (p:5-17). Hampshire: Ashgate Pub. Ltd.
- Sandell, R. (2003). Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change. *Museum and Society*, 1(1), 45-62.
- Talboys, K., G. (2011). *Museum educator's handbook*. (3rd ed.). United Kingdom: Ashgate Publishing.
- Torch, C. (2010). *European museums and interculture: responding challenges in a globalized world*. European Council Report, Stockholm.
- Whitehead, C., Eckersley, S., & Mason, R. (2012). *Placing migration in european museums: theoretical, contextual and methodological foundations*. Milano: MELA Books.